

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI**

SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

A.Taniyev

INNOVATION IQTISODIYOT

Darslik

Samarqand – 2020

UDK 330.34.2(075)

BBK 65.05

T 21

A.Taniyev. “Innovatsion iqtisodiyot”. Darsik. – Samarqand: SamDU nashri, 2020 y.– 460 b.

Darslikda hoziri shiddat bilan rivojlanish sharoitida mavjud resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishda hamda tashqi bozorda raqobatbardoshlikni ta'minlashda zamonaviy innovatsiyalarga asoslangan yuksak texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq masalalar ko'rib chiqilgan.

"Innovatsion iqtisodiyot" darsligi talabalarga innovatsion iqtisodiyot sohasidagi bilimlarni makro darajada (innovatsiyalarning umumiy xususiyatlari, innovatsion jarayon nazariyasi, innovatsion rivojlanish kontseptsiyasi) shakllantirishga imkon beradi.

Darslik "Iqtisodiyot" yo'nalishi o'quv rejasiaga binoan tayyorlangan bo'lib, "Iqtisodiyot" yo'nalishi 2-kurs talabalariga mo'ljallangan.

Taqrizchilar: i.f.d., dotsent **A.Aliqulov**
i.f.d., professor **B.Safarov**

*Samarqand davlat universiteti kengashining 2020 yil 30 noyabrda
4-sonli garoriga asosan o'quv o'llanma sifatida nashrga tavsiya etilgan*

ISBN 978-9943-6649-4-4

© Samarqand davlat universiteti, 2020

KIRISH

“Innovatsion iqtisodiyot” fanining oliy ta’limi Iqtisodiyot yo’nailishi Davlat ta’lim standartlarining ko’pgina yo’nalish va mutaxassisliklari tarkibiga kiritilishini bugungi kunning talabi hisoblanadi. Mamlakatdagi keskin ijtimoiy-iqtisodiy o’zgarishlar, bozor munosabatlariga o’tish yangi turdagi mahsulot va texnologik jarayonlarini o’zlashtirish, nomenklatura va assortiment bo’yich o’zgarishi muammolarini vujudga keltirdi. Iqtisodiy o’sishning an’anaviy resurslaridan foydalanish imkoniyatlarining torayib ketishi birinchi o’ringa innovatsion jarayonlarni muhimligini, ular iqtisodiy o’zgarishlarning ajralmas qismi va bo’g’ini bo’lib qolmoqda. Innovatsion jarayonlarni ilmiy va samarali tashkil qilish masalalari ayniqsa dolzarbdir.

“Innovatsion iqtisodiyot” fan sifatida boshqa iqtisodiy fanlar bilan, jumladan, “Iqtisodiyot nazariyasi”, “Mikro va makroiqtisodiyot”, “Industrial iqtisodiyot”, “Korxona iqtisodiyoti” va iqtisodiyotga oid boshqa fanlar bilan chambarchas bog’liq.

Darsikning maqsadi - innovatsion jarayonlarning milliy va jahon ilm-fani va amaliyoti yutuqlarini umumlashtirish, innovatsion iqtisodiyotni o’rganishda talaba va aspirantlarga ko’maklashish, innovatsion jarayonlarning nazariy asoslarini, innovatsion jarayonning ob’ekti sifatidagi xususiyatlarini, innovatsion mexanizm elementlarini, innovatsion faoliyatni davlat tomonidan tartibga solish prinsiplarini, innovatsiya shakllari va moliyalashtirish manbalarini o’zlashtirishdir.

Darsikda innovatsion faoliyatni tartibga soluvchi qonunchilik va me’yoriy hujjatlardan foydalanishga katta e’tibor qaratilgan. Bunda huquqiy jihatlar faqatgina innovatsiyalarni moliyalashtirish va rag’batlantirishga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar bilan cheklanib qolmay, balki innovatsion mexanizmining moliya-iqtisodiy, tashkiliy, boshqaruv, axborot va ma’naviy-psixologik elementlarini qamragan kengroq ma’noda ko’rib chiqilgan. Xorijiy tajriba sanoati rivojlangan mamlakatlarda innovatsion jarayonlar rivojlanishining umumiy tendensiyalarini aniqlash va Respublika

boshqaruv siyosatida innovatsion faoliyatning eng samarali shakllari va amalga oshirish metodlaridan foydalanish nuqtai nazaridan bayon etilgan. Innovatsion iqtisodiyotning ayrim masalalari qisqa va umumiy qilib berilgan, bu esa bir qator nashr qilingan o'quv qo'llanmalari mavjudligi bilan izohlanadiki, u erda ular etarlicha batafsil o'rganilgan.

Darslikda mavjud o'quv-uslubiy materialni umumlashtirish, bir qator muzokarali masalalar bo'yicha turli qarashlar tahlili va faktik (soha, hududiy va xorijiy) materialdan foydalanish asosida yozilgan. Kitob tayyorlash jarayonida muayyan qiyinchiliklar vujudga keldi. Ushbu qiyinchiliklar u yoki bu masalaning talqin etilishi, shuningdek, innovatsion iqtisodiyot tizimi oxirigacha shakllanib bo'lmaganligi, uning ayrim bo'g'in va elementlari jiddiy o'zaro aloqalarga ega emasligi bilan bog'liq. Shu sababli muallif nazariy jihatdan umumlashtirishga urinmasdan faqat amaliyotda sinalgan yondashuv va ish shakllarini taqdim etadi. Darsikda masala yechimining turli variantlarini ko'rib chiqish noto'g'ri bo'lardi. Muallif asosan faoliyat ko'rsatayotgan (yoki faoliyat ko'rsata boshlayotgan) jarayonlarni ko'rsatishga uringan, ba'zi hollardagina yangi yondashuv va yechimlar to'g'risidagi ilgari surilgan takliflarni tahlil qilgan.

O'quvchilar e'tiboriga taqdim etilayotgan darslik oliy ta'lim Iqtisodiyot yo'nailishi Davlat ta'lim standartlari 5230100 "Iqtisodiyot" (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) ta'lim yo'nalishiga malaka talablariga muvofiq ravishda tayyorlangan. Muallif kitob mazmuni bo'yicha qilingan fikr-mulohazalar uchun o'quvchilardan minnatdor bo'ladi.

1-MAVZU: INNOVATSION RIVOJLANISHNING ASOSIY TUSHUNCHALARI. INNOVATSIYA NAZARIYALARI

Reja:

1. Innovatsiyalarning mohiyati va xususiyatlari.
2. Innovatsiya va tadbirkorlik.
3. Innovatsiyalar tasnifi.
4. Asosiy yangiliklar va texnologik tuzilmalar.
5. Innovatsiya nazariyasining asosiy rivojlanish bosqichlari

1. Innovatsiyalarning mohiyati va xususiyatlari

Olimlar, iqtisodiy tarixchilar, iqtisodchilar hamda siyosatchilar har doim turli mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarga qiziqish bildirishgan. Ularning bu sohadagi bahs-munozaralarida texnologiyaning o'rni doimo ustun bo'lib kelgan. Iqtisodiy rivojlanishning sabablari va omillarini tahlil qilish davomida, zamonaviy innovatsion iqtisodiy rivojlanish nazariyalari ilk bor XIX asrning o'rtalaridan boshlanadi. Bular faqat taxminlar edi xolos. 1847-yilda ingliz olimi X. Klark 1793-1847-yillardagi urush o'rtasida 54 yil o'tganligini payqadi. Dastlab u bu oraliq tasodifiy emasligini va bunday falokatlarining ma'lum bir sabablari bo'lishi kerakligini aytadi. Rus iqtisodchisi N.D.Kondratyev dastlab iqtisodiy muhitning uzoq to'liqlari muammosiga qiziqib qoldi va ular doirasida innovatsion jarayonlarni tadqiq qildi. N.D.Kondratyev siklli inqirozlarni endogen xarakterga ega bo'lgan uzoq to'liqlar o'rtasida doimiy bog'liqlik borligini taklif qildi va keyinchalik isbotlab beradi. N.D.Kondratyev birinchi bo'lib uzoq to'liqlar qonunlari va iqtisodiyotning ish to'liqlari sikllari ta'sirining butun tizim ta'siriga ko'ra iqtisodiyot harakatining ob'ektiv mohiyatini ko'rsatdi [5.11]. Torshteyn Veblen 1915-yilda mamlakatlarning iqtisodiy nisbiy holatini taqqosladi va dastlabki sanoat yutuqlari bilan bog'liq kamchiliklarni tahlil qildi [5.11]

N.D.Kondratyev nazariyasining asosini ilmiy-texnik taraqqiyotning shakllari nuqtai nazaridan, barcha zamonaviy